

معامله متقابله

نگارش: علی اصغر شریف

در سه مقاله قبل ما موضوع معامله متقابله را در قانون مجازات عمومی در قانون آئین دادرسی مدنی و بعضی قوانین دیگر مورد مطالعه قرار داده و در اطراف موضوعات فوق آنچه بنظر ناقابل ذکر و بررسی بود بیان داشتیم و اینک بدنبال این مقال فهرستی از قوانین دیگر که باید در اطراف آن بحث شود ذیلا بیان میگردد:

الف - قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰/۴/۲۱

ب - قانون مدنی مربوط بازدواج

ج - قانون تابعیت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

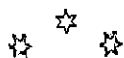
د - قانون امور حسبی مربوط بانواع خارجه

ه - قانون مطبوعات مصوب ۱۲ اسفند ۱۳۲۷

و - قانون تعاون قضایی

ز - مقررات مربوط به نصب قیم

ح - عهدنامه و مقررات دیگری که در آن عنوان معامله متقابله مذکور است.

قانون ثبت علائم و اختراعات

ماده ۴۴ قانون مزبور مینویسد:

«نسبت با اتباع خارجه که در ایران تقاضای ثبت اختراع نموده و اقامتگاه آنان در ایران نباشد مقررات عهد نامه که با دولت متبوع آنها منعقد شده باشد مرعی خواهد بود و اگر عهدنامه نباشد معامله متقابل خواهد شد».

نکته ای که قبل از هر چیز لازم است تذکر داده شود این است که ماده مزور ناظر است مواردی که صرفاً تقاضای ثبت از طرف بیگانه بعمل آید که در ایران اقامتگاه او نباشد - حال اگر اتباع خارجه مقیم ایران باشد تکلیف ثبت اختراع آنها چیست؟

از عمومات موادی که در کلیات این قانون پیش بینی شده چنین برمی آید که ساکنین ایران اعم از ایرانی و غیر ایرانی میتوانند در تحت شرایطی که در قانون مزبور پیش بینی شود به ثبت اختراع خود قیام و اقدام نمایند و محظورات و ممنوعاتی قانوناً در بین نیست.

باید دانست که قانونگذار در سال ۱۳۱۰ که توجه و التفات باوضاع و احوال خارجی ایران و مناسبات ایران با دول دیگر بیشتر شده و مخصوصاً همسایگان بر اصل معامله متقابل و احترام متقابل روز بروز رو به بهبودی میبرد و بهائی هودت در اثر حسن تفاهم تشدید میگرددید بویژه بعد از الغاء کاپیتولاسیون - و بالاخره ایران ما در انظار خودی و بیگانه سر بلندی و موقعیت دیرین خود را مجدداً بدست می آورد این موضوع که احترام افکار در اثر اختراعات بود نیز مداری را که در خارج نسبت بآن پیوسته شده در عهد نامه ها و قوانین و آئین نامه های مربوط پیش بینی و منعکس گردید.

چرا حقوق مخترعین و کاشفین باید مصون و محترم باشد؟

اختراعات در هر کشوری نمونه های بارزی دارد که سر بلندی و مباحثات پیوسته و مدام در تمام ادوار بشریت در بر داشته و این اختراع گذشته از افتخار دائمی که

برای کشور مخترع بدست میدهد برای خود مخترع نیز اسلا بعد نسل محفوظ خواهد ماند.

در ایران ماکه از دوره های باستانی تاکنون متأسفانه این موضوعات درجای محفوظ یا در کتاب و کتیبه های جمع آوری نگردیده و اختراعاتی که ایرانیان قدیم چه در صنایع ظریفه و چه در سایر امور و مصنوعات دیگر داشته اند فقط آذری از آن مصنوعات باقی مانده و همین آثار است که باعث افتخار سرمدی و سربانندی باستانی و ملیت ما شده است.

آنچه در سبک های معماری و حجاری چه در آثار جاویدان شوش و تخت جمشید چه در آثار و ابنیه اصفهان و کتیبه ها و مساجد قدیم و چه در موضوعات فکری و قلمی و نقاشی و خطی و غیره که هر قسمت کوچک آن نمره فکر و تعقل مخترعی است که متأسفانه نام و خصوصیات و سایر نشانیهای آنها از دست رفته و فقط از روی کیفیات مخصوصه و آثار و علائم مورخین توانسته اند تشخیص بدهند که موضوع مربوط بفلان دوره سلطنت و سلسله سلاطین است که در ایران آمده و رفته اند و یا مربوط بفلان شهر و مکانی است که مخترع در آن میزیسته است.

هر چند وضعیت اجتماعی و کیفیات محیطی و اوضاع و احوال ایران اینطور اقتضا میکرد که مخترعین و کاشفین در هر اصل از اصول تمدن که بانی آن بوده اند اعمال خود را منتسب بعصر و دوره نمایند که در آن دوره نشو و نما دارند تا بتوانند در سایه توجه بزرگان و امرای عصر خود آبرو و مندانه امرار حیات نمایند ولی این امر مانع حدوث اختراعات مطابق مقتضیات محیطی نبوده است حتی میتوان گفت که در موضوعات اولی هم شعرا و نویسندگان نوشته های خود را بنام بزرگان قوم و امرای وقت اهدا و قلمداد نموده و ذکر تخلص شعری شعرا در آخر قصاید هم برای شناساندن خود و هم تقرب بدستگاه فلان امیر یا سلطان که بنام او شعر سروده شده است بوده

و از این راه است که اختراع شعری شعرا بنام گوینده و محفوظ و مثل این است که ثبت شده باشد.

در بعضی از معماری ها چنانچه مخترعی قصد میکرد عمل خود را بنام خود ثبت کند و زیر آن حك نماید «عمل ...» کاری بسزا کرده است.

باز از همین نظر است که چنانچه در مضامین شعری موضوعی در گفته دو نفر تکرار میشد چون وسیله ثبت آن محفوظ نبوده از نظر نزاکت ادبی و اوضاع محیطی این موضوع را بنام توارد موصوف و جزء صنایع شعری آورده اند و گفته اند توارد خود صنعت شعری است در صورتیکه چنانچه وسیله ثبت میبود توارد موضوعی نداشت بنابراین رسم و روبه ای در ایران متداول نبوده است که مخترع هر امری از امور حق اختراع او ثبت و محفوظ از تعرض باشد.

قالی ایران که از زمان قدیم تا کنون در دنیا نظایری نتوانسته است پیدا کند هر قسمت از نقش و طرح آن مخترعی داشته است و ای می بینیم قالیهای قدیم را میگویند نقش و طرح شاه عباسی یا کار فلان شهر و ده قالی کاشان قالی ساروق ولی اختراع و با تکمیل اختراع بدست کی انجام و باین صورت در آمده شاید تمام خصوصیات آن روشن نباشد.

امروز هر کار کوچکی در صنعت در صنایع ظریفه در نقاشی - معماری و در هر يك از شئون اجتماعی و هر تغییری که در لوای افکار این و آن تغییر پیدا میکند و هر امری که سابقه نداشته و ابتکاری بخرج داده میشود اختراع است که هر يك مکمل دیگری است و هر عملی قدر و منزلتی دارد که باید در جای خود برای مخترعش باقی و برقرار بماند.

تصور نشود که اختراع حتماً بموضوعات مهم اطلاق میشود هر تغییر در سبك و روبه خاص و هر فکر بدیع و تازه اختراع است اعم از اینکه در صنعت باشد یا در

موضوعات فکری دیگر و کوچکترین تغییری خود اختراع و تتبع است که مقام و منزلت مخصوص بخود را داراست.

در ممالک راقیه برای اینکه مخترع یا کاشفی بتواند از اختراع خود استفاده نموده و حق استفاده داشته باشد باید اختراع خود را به ثبت برساند و امتیاز نامه رسمی Patent Breuet اخذ نماید.

طرز تحصیل امتیاز و مدت استفاده انحصاری این است که مخترع یا کاشف امری شرح کلی مربوط با اختراع خود را با نقشه و تصاویر مربوط بآن طبق فرمول معینی در مرکز رسمی ثبت میرساند پس از ثبت بنوبه خود بوسیله هیئتی موضوع تحت رسیدگی درآمده و در صورت موافقت هیئت قضات دستور صدور امتیاز نامه داده میشود در بعضی از ممالک دونوبت و در بعضی دیگر يك نوبت کار مورد آزمایش واقع میشود در صورتیکه مخترعی موفق باخذ امتیاز نامه شود کلیه حقوق اختراع برای مدت پانزده یا بیست سال منحصرأ مال اوست و دولتیکه امتیاز نامه بنام مخترع صادر نموده است رسماً از حقوق مخترع دفاع میکنند.

هنوز مانند مقررات پستی امتیاز نامه بین الممالی وجود ندارد و هر کس که مدعی اختراعی است میتواند در ممالک مختلفه اختراع خود را بشرط رفتار منقابل ثبت رساند.

در ثبت اختراع حق تقدم همیشه مورد نظر است یعنی کسی که جلوتر اختراعی را به ثبت رسانده است حق قانونی اوست ولو اینکه مدت خیلی ناچیز باشد و این حق تقدم برای مخترع آن در بعضی از ممالک مثل کانادا - فرانسه - انگلستان - سویس - هلند - ایتالیا - رومانی - سوئد - بلغارستان - لهستان - باژیک و غیره طبق قرارداد های (۱۸۸۳ و ۱۹۰۰ و ۱۹۱۰ و ۱۹۲۵ و ۱۹۳۲) که بین آنان منعقد شده و در حقیقت يك انجادیها را تشکیل میدهد محفوظ است ولی دولت ایران داخل

این اتحادیه نیست - پس ثبت اختراع در ایران بچه‌نحو امکان‌پذیر است؟
 قانون ثبت علائم و اختراعات و آئین‌نامه اجرای قانون علائم تجارتي و اختراعات
 مصوب ۱ تیرماه ۱۳۱۰ شماره ۱۲۸۷۱/۳۳ چنین مقرر می‌دارد:

که هر قسم اکتشاف یا اختراع جدید در شعب مختلفه صنعتی یا فلاحتی یا کشف
 یا مخترع آن حق انحصاری می‌دهد که بر طبق شرایط و در مدت مقرر از اکتشاف یا
 اختراع خود استفاده نماید مشروط بر اینکه اکتشاف یا اختراع مزبور در اداره ثبت
 اسناد طهران ثبت رسیده باشد و اموری که میتوان ثبت داد عبارت است از ابداع
 هر محصول صنعتی جدید - کشف هر وسیله جدید یا اعمال و وسائل موجوده بطریق
 جدید برای تحصیل يك نتیجه یا محصول صنعتی یا فلاحتی یا استثنای نقشه های مالی
 و اختراع و یا تکمیل اموری که منحل انتظامات عمومی یا منافی عفت یا مخالف بهداشت
 عمومی باشد و هم چنین فورمولها و ترکیبات دوایی که تقاضای ثبت آنان پذیرفته
 نخواهد شد.

حق استفاده فقط برای مخترعی است که بدو مطابق قانون نسبت به موضوع
 خود تقاضای ثبت کرده مگر اینکه خلاف ادعای او در محاکم صلاحیت‌دارش به ثبوت رسد
 حال به بینیم کسی که در خارج موفق باخذ ورقه اختراع یا امتیازنامه شده است
 در ایران آیا برای او حقی نیست؟

مطابق ماده ۳۰ قانون ثبت علائم و اختراعات مخترعی که در خارج ایران برای
 اختراع خود مطابق قوانین محل تحصیل ورقه اختراع کرده میتواند در صورتیکه
 مدت ورقه مزبور منقضی شده باشد در ایران نیز برای بقیه مدت آن تقاضای ثبت
 ورقه اختراع بنماید - لیکن اگر اختراع مزبور را کسی یا مؤسسه در ایران قبل از
 تقاضای ثبت اختراع کالا یا جزئاً بموقع عمل یا استفاده گذارده و یا مقدمات استفاده
 آن را تهیه کرده باشد مخترع نمیتواند از عملیات آن شخص یا مؤسسه جلوگیری کند.

قسمت آخر این ماده آیا مغایرتی با ماده ۴۴ قانون ثبت علائم و اختراعات که در صدر مقاله مذکور است دارد یا نه؟

هر چند صورت ظاهر دو ماده بنظر میآید که موضوعاً مغایرتی داشته باشد ولی بطوریکه فوقاً مذکور افتاد ذکر قسمت آخر ماده صرفاً برای حفظ مقام تقدم اشخاص یا مؤسسات است در ثبت اختراع ولو اینکه در مقام ثبت جزئی از مورد کل اختراع را مورد استفاده قرار داده یا مقدمات استفاده را فراهم آورده باشند.

اما ترتیب ثبت بطوریکه باب دوم آئین نامه حکایت دارد بطور خلاصه عبارت است از تنظیم اظهار نامه - اخذ ورقه اختراع با امضای مدیر کل ثبت و ثبت در دفاتر مخصوصه این موضوع تشریفاتى دارد که چگونگی آن در آئین نامه مذکور است و محتاج بتذکر نیست ولی باید گفت که اخذ امتیاز نامه را در ممالک دیگر موکول به تصدیق هیئت دادرسانی نموده اند که در آن امر با آزمایش تصدیق میدهند ولی در کشور ایران چنین هیئتی مقرر نگردیده فقط مدیر کل ثبت تصدیقی که میدهد در آن گواهی میدهند که تقاضای ثبت ورقه اختراع مخالف با قوانین و نظامات جاریه نبوده برای روشن شدن چگونگی اختراع يك نسخه از توصیف مشروح و نقشه ها و نمونه هائیکه ضمیمه اظهار نامه بوده به برگ تصدیق مزبور منضم مینمایند و تا آنجا که طبق ماده ۲۹ آئین نامه صرفاً ورقه اختراع بدون تدقیق مقدماتی و بمسئولیت تقاضا کننده صادر میگردد - بطوریکه ملاحظه میفرمائید در این آئین نامه فقط جنبه منفی قضیه را در نظر گرفته اند که ورقه اختراع مخالفی با قوانین و نظامات جاریه مملکت نداشته برای اینکه موضوع ثبت اختراع و انحصار استفاده آن امر جدیدی است که در ایران سابقه تاریخی نداشته و متخصصینی برای هر نوع اختراع هنوز پیدا نشده اند که در هر يك از امور صنعتی و فنی و فکری بتوانند اظهار نظر نموده و گواهی نامه لازم را بدهند این است که قانونگذار عدم مخالفت با قوانین را شرط

اساسی و دستاویز صدور گواهینامه ورقه اختراع نموده و باصل موضوع بلحاظ عدم وجود وسائل و آشنائی و نبودن متخصص فنی مسکوت گذارده است
حال برگردیم باصل موضوع ...

تکلیف کسانی که در ایران ساکن نبوده و طبق ماده ۴۴ تقاضای ثبت اختراع

دارند چیست؟

تکلیف امر را ماده ۳۹ آئین نامه روشن ساخته «هرگاه کسی که تقاضای ثبت علامت یا اختراعی را بنماید مقیم در ایران نباشد باید یا در طهران اقامتگاهی انتخاب کند و یا يك یا چند نفر مقیم در طهران را معین و معرفی نماید که برای قبول کلیه ابلاغات مربوطه بعلائم تجارتي و اعتراضات صلاحیت داشته باشد - همین تکلیف بعهده کسی نیز وارد است که نسبت بعلاامت تجارتي یا ورقه اختراع اعتراض مینماید و مقیم در ایران میباشد.»

پیدا است که قانونگذار تکلیف سیر و تشریفات قانون ثبت و اعتراضات و حقوق کسانی که مدعی حق میباشد معین نموده و بسایر تشریفاتیکه در قوانین و عهد نامه ها مقرر است پشت پازده شرط اساسی دادن تقاضای ثبت را فقط تعیین اقامتگاه قانونی در ایران دانسته است.

در خاتمه موضوعی که باید ذکر شود این است که در این قانون تنها دادگاهی که صالح برای رسیدگی بموضوع اعتراض و سایر دعاوی مربوط به اختراع میباشد دادگاه شهرستان طهران است.

در قوانین ایران برای موضوعات بخصوصی صلاحیت دادگاههای هر شهرستانی را محدود کرده و بدادگاه شهرستان طهران صلاحیت بیشتری داده است مانند موضوع اختراع و علائم تجارتي - موضوع ارز و رسیدگی به تخلفات ارزی - موضوع املاك واگذاری و هیئت های تجدید نظر املاك واگذاری.